

Autizmussal élő tanulók szociális készségfejlesztése és tantervi megsegítése az integráló általános iskolában

Készítette: Augusztin Réka

2020.

Autizmus spektrum zavarok

Minőségi sérülés a:

- kölcsönös kommunikáció,
- kölcsönös szociális interakciók és
- rugalmas viselkedésszervezés területén.

Legalább egy területen a tünetek három éves kor előtt jelentkezzenek.

A három sérült területen a tünetek megnyilvánulási formái igen változatosak lehetnek az életkor, az általános értelmi képességek, az autizmus súlyossága, a környezeti hatások, a személyiség, az egyéb, járulékos problémák, stb. függvényében.

Mi okozza az autizmust?

- Elégtelen szülői gondoskodás – **téves!!!**
- Védőoltás, allergia – **téves!!!**
- Biológiai és környezeti tényezők, melyek agyi rendellenességet okoznak!!!!!!

Miért kell beszélni róla? Gyakoriság...

- Jóval gyakoribb, mint valaha hittük
közel 1%
- Viszonylag stabil földrajzilag és kulturálisan (genetikai tényezők)
- Aszimmetrikus ffi/nő arány (genetikai tényezők)
- 2,5 – 5 x több férfi, mint nő
- Növekedés a nyers számokban, de kétséges, hogy valódi növekedés van-e mögötte

Bővebben:

<https://www.autista.hu/mi-az-autizmus/>

A jobb diagnosztikának és a tágabb kritériumoknak köszönhetően több autizmussal élő gyermekkel találkozunk az integráló óvodákban, iskolákban...

Kell a tudatosság!

Jóllét az integrációban

Vizuális környezeti támpontok alkalmazása az autizmussal élő gyermekek fejlesztésében

- Az autizmussal élő embereknek nagy szükségük van az érzelmileg biztonságos, bejósolható és érthető környezetre. Az érzelmi biztonság megteremtése nem cél, hanem a hatékony beavatkozás feltétele!!!
- A hagyományos tanulási-tanítási stratégiák kudarcot vallanak, az autizmussal élő emberek számára a vizuális támogatás a megértés kulcsa.
- Az önálló és sikeres tevékenységhez mindenkinek ismernie kell a választ a következő egyszerű kérdésekre:

Mit csináljak? Hol? Mikor? Meddig? Hogyan? Miért?

A protetikus környezet elemei

- **A tér strukturálása**

Az egyes terek funkciójának világosan láthatónak kell lenniük, minden alapvető tevékenység helyét meg kell határozni.

A megfelelő tér kialakítása kulcsfontosságú, az átgondolt tervezéssel sok problémás viselkedés megelőzhető

- **Napirend**

A vizuális segítség tanításának feltétele, hogy a személy értse, hogy egy tárgy kép vagy felirat egy tevékenységet jelképez.

A napirend a hellyel és idővel kapcsolatos információk érthető közlésére szolgáló vizuális segítő eszköz: - tárgyas, képes, írásos

A gyermek sorban veszi el a szimbólumokat és a megfelelő helyre megy a soron következővel, elvégzi a tevékenységet, majd újra visszatér a napirendhez.

- **Munkarend, munkaszervezés**

A munkarend és a munkaszervezés megmutatja, hogy mennyi ideig tart a tevékenység, milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni és azt is, hogyan juthat a gyermek a szükséges anyagokhoz, eszközökhöz.

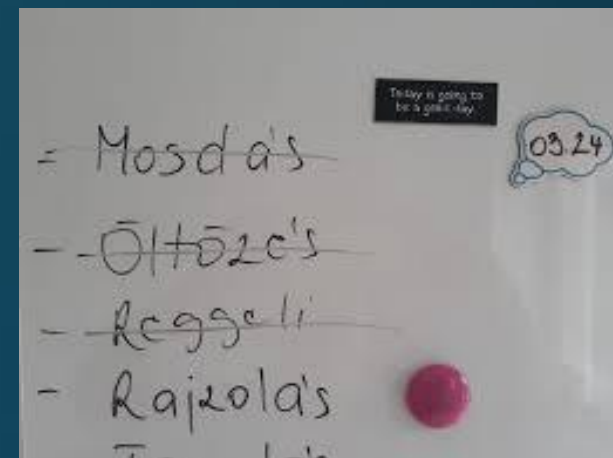
http://www.educatio.hu/bin/content/tamop311/download/tamop_311/kiadvanyok/SNI/akadalymentes_imprimatura.pdf

Nem mindegy, hogyan: tárggyal, képpel, írottan?

Attól függ, mit ért a gyermek!

Segítség a felméréshez:

<i>Szimbólumszint – informális felmérés</i>		
Megfigyelt gyermek/felnőtt:		helyszín/kontextus/időpont:
Felmérést végezte/értékelte:		
FELADAT	ÉRT.	MEGJEGYZÉS
TÁRGY - TÁRGY (AZONOS)		
TÁRGY - TÁRGY (KICSINYÍTETT)		
TÁRGY – TÁRGY (VÁLTOZAT)		
TÁRGY – FOTÓ		
TÁRGY - SZÍNES RAJZ		
TÁRGY - FEKETE-FEHÉR RAJZ		
TÁRGY – SEMATIKUS ÁBRA		
FOTÓ – FOTÓ		
FOTÓ – SZÍNES RAJZ		
FOTÓ - FEKETE-FEHÉR RAJZ		
FOTÓ - SEMATIKUS ÁBRA		
SZÍNES RAJZ - SZÍNES RAJZ		
SZÍNES RAJZ - FEKETE-FEHÉR RAJZ		
SZÍNES RAJZ - SEMATIKUS ÁBRA		
FEKETE-FEHÉR RAJZ - FEKETE-FEHÉR RAJZ		
FEKETE-FEHÉR RAJZ-SEMATIKUS ÁBRA		
SEMATIKUS ÁBRA -SEMATIKUS ÁBRA		
SZÓKÉP – SZÓKÉP		
TÁRGY – SZÓKÉP		
SZÍNES RAJZ – SZÓKÉP		
FEKETE-FEHÉR RAJZ – SZÓKÉP		
SEMATIKUS ÁBRA – SZÓKÉP		

Csak egyszerűen!

Egy kis segítség a témában:

https://autizmusmesek.blog.hu/2013/04/05/igy_keszul_a_napirend

Az autizmussal élő gyerekek két hátizsákot visznek magukkal az iskolába...

Riport Őszi Tamásnéval:

https://hvg.hu/pszichologiamagazin/20170828_Nekik_ket_iskolataskat_teszunk_a_hatukra

Minőségi zavar a szociális viselkedésben és szociális megértésben

- A kölcsönösség hiánya a szociális interakciókban
- A szociális szabályok értésének zavara
- A szociális jelzések megértésének és azok használatának zavara
- Az élménymegosztás zavara

A „magányos, izolált” csoport

- A környezetében lévőkről nem vesz tudomást, átnéz, gyakran késik a szelektív kapcsolatok kialakulása
- A közeledést, testi kontaktust elutasítja
- Kívánságait a felnőtt kezének eszközszerű használatával jelzi
- Kortárscsoportban félrehúzódik, közeledést hárít
- Szemkontaktust az interakciók szabályozásában nem/alig használ

A „passzív” csoport

- A kezdeményezést nem utasítja el, de ő maga nem kezdeményez
- Szemkontaktust erősen motivált helyzetben használ, de használata az kapcsolatok szabályozásában sérült
- Kortárs csoportban közös tevékenységbe bevonható, irányítást elfogad
- Ő az „ideális” gyermek otthon vagy a közösségben, de a szociális szabályokat nem érti, nem tud azokhoz alkalmazkodni

Az „aktív, bizarr” csoport

- Aktívan közeledik, de kezdeményezése formailag, tartalmilag sokszor bizarr, egyoldalú, saját szükségletek kielégítésére, vagy speciális érdeklődésének közlésére irányul
- A másik személy szempontjait, igényeit, érzelmeit figyelmen kívül hagyja
- A szemkontaktus használata (pl. időzítés, szünetek) sérült lehet

Részletesebben

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Az_vodapedagogus_feladata_a_sajtos_nevelsi_igény_gyermekek_nevelsben/az_autizmus_spektrum_zavarral_l_gyermekek_csoportjai.html

Minőségi zavar a kommunikációban

- Nem azonos a nyelvi fejlődési zavarral, de gyakran együtt jár azzal
- Preverbális kommunikáció érintettsége: közös figyelmi helyzet
http://www.epa.hu/03000/03047/00044/pdf/EPA03047_gyosze_2009_1_002-010.pdf
- A kommunikációs indíték, cél és eszközrendszer kialakulásának és használatának zavara
- A kommunikáció szabályainak (szerepcsere, időzítés, kölcsönösség) felismerésének, betartásának zavara

Beszédhasználat

- A beszédfejlődés késése, egyenetlensége
- Echolália, beszédszerű halandzsa
- Grammatikai hibák, ragok, névmások
- Hangmagasság, hangsúly, intonáció, beszédsebesség
- Pedáns beszéd, szokatlan kifejezések
- Sztereotip kérdezősködés, monológok

Beszédértés: mindig rosszabb, mint a beszédhasználat!

- A súlyos beszédértési zavartól az közel ép beszédértésig
- Egy-egy szó vagy kifejezés megértése csak bizonyos kontextusban
- Egy-egy szó kiemelése a szövegkörnyezetből
- Szó szerinti értelmezés

A non-verbális kommunikáció használata és értése

- Az összetett nonverbális kommunikációs eszközök, mint a gesztus, arckifejezés, szemkontaktus, testbeszéd, testtartás, proxémitás használatának és értésének a zavara
- A sérült verbális kommunikáció kompenzálásának hiánya

A képzeleti működés, rugalmas gondolkodás zavara

- Állandósághoz, funkció nélküli rutinokhoz való ragaszkodás
- Szokatlan, sztereotip érdeklődési kör
- Sztereotip, repetitív mozgások

Szenzoros ingerfeldolgozás

Hiperszenzitív		Hiposenzitív
Az agy rendkívül érzékenyen reagál az ingerekre.	LÁTÁS	Az agy csak a rendkívül intenzív ingerekre reagál.
Nem szereti az erős fényt.		Szereti a csillogó, tükröződő dolgokat
Nem szereti, ha megérintik	TAPINTÁS	Élvezi, ha csiklandozzák
Egysíkú, korlátozott étrend	ÍZLELÉS	Bármit megeszik
Rosszul reagál a szagokra	SZAGLÁS	Szagolgatja a tárgyakat, másokat, önmagát

A tüneti képet befolyásoló tényezők

- Értelmi képességek
- Egyéb társuló zavarok
- A tünetek súlyossága
- Személyiségvonások, temperamentum
- **Környezeti tényezők – ebben segíthetünk:
a protetikusan környezet elemei (7-10. dia)**
- Korábbi ellátás
- Életkor

Kortársak támogatása

- Az együttnevelés sikerességére a kortárs kapcsolatok minősége erős hatással van.
- A kortársak megfelelő tájékoztatása és az autizmussal élő személy célzott támogatása nélkül gyakran alacsony szintű kortárs támogatást, elfogadást, sok esetben elutasítást tapasztalhatunk.
- Mindez növeli a bullying valószínűségét, a teljes izoláció, elmagányosodás lehetőségét.

Részletesebben: http://epa.oszk.hu/03000/03047/00081/pdf/EPA03047_gyogyped_szemle_2018_03_196-214.pdf

A veszélyeztetettség aránya

Az autizmussal élő személyek különösen veszélyeztetettek!

•Kommunikációs nehézségek:

- nem tudja, hogy szólni kell
- nincsen rá eszköze
- jelzi, de nem veszem észre

•Szociális meg nem értés:

- azt gondolja, hogy ez így rendben van
- saját érzelmek fel nem ismerése
- saját helyzetéről, állapotáról nehezített beszámolás

Mit tehetünk?

Prevenció

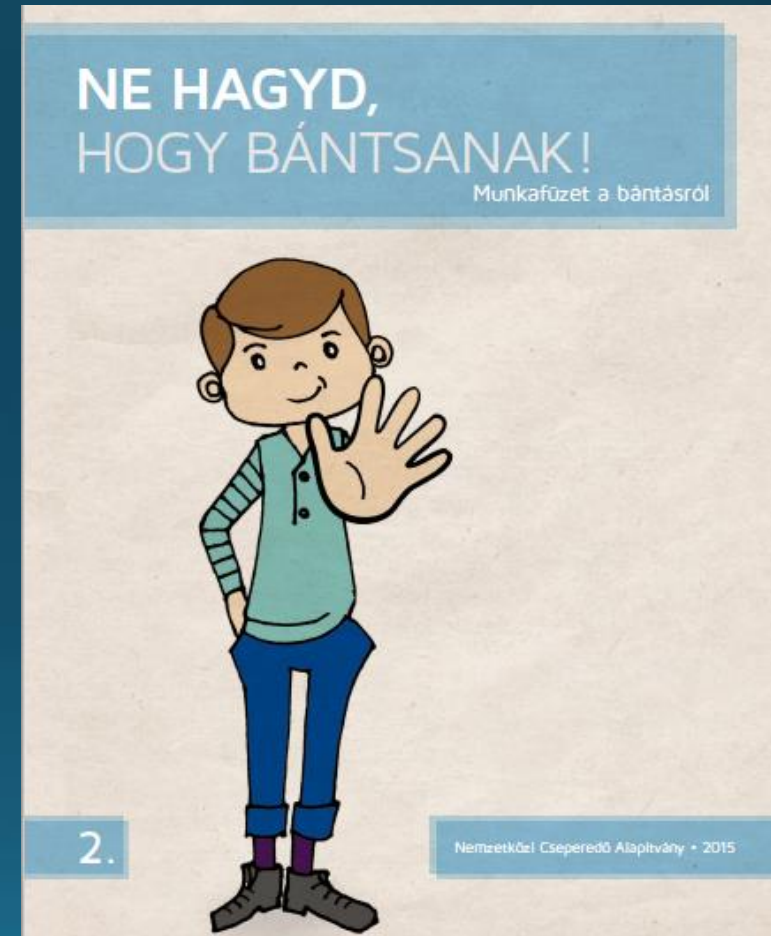
- Edukáció a kapcsolatokról
 - Barátkozás tanítása
 - Segítségkérés tanítása
 - Élménymegosztás tanítása
 - Autizmus specifikus megközelítés alkalmazása
-
- Tudatos figyelem (pl. jelent lenni a kritikus helyszíneken), elkövetővé és áldozattá válás tekintetében egyaránt

Mit tehetünk?

Segítség nyújtása

- Helyzet feltérképezése, több forrásból informálódni
- Segítők bevonása, (szakemberek, önkéntesek)
- „Mindkét oldal” megfelelő támogatása
- Autizmus specifikus megközelítés alkalmazása
- Zéró tolerancia elve

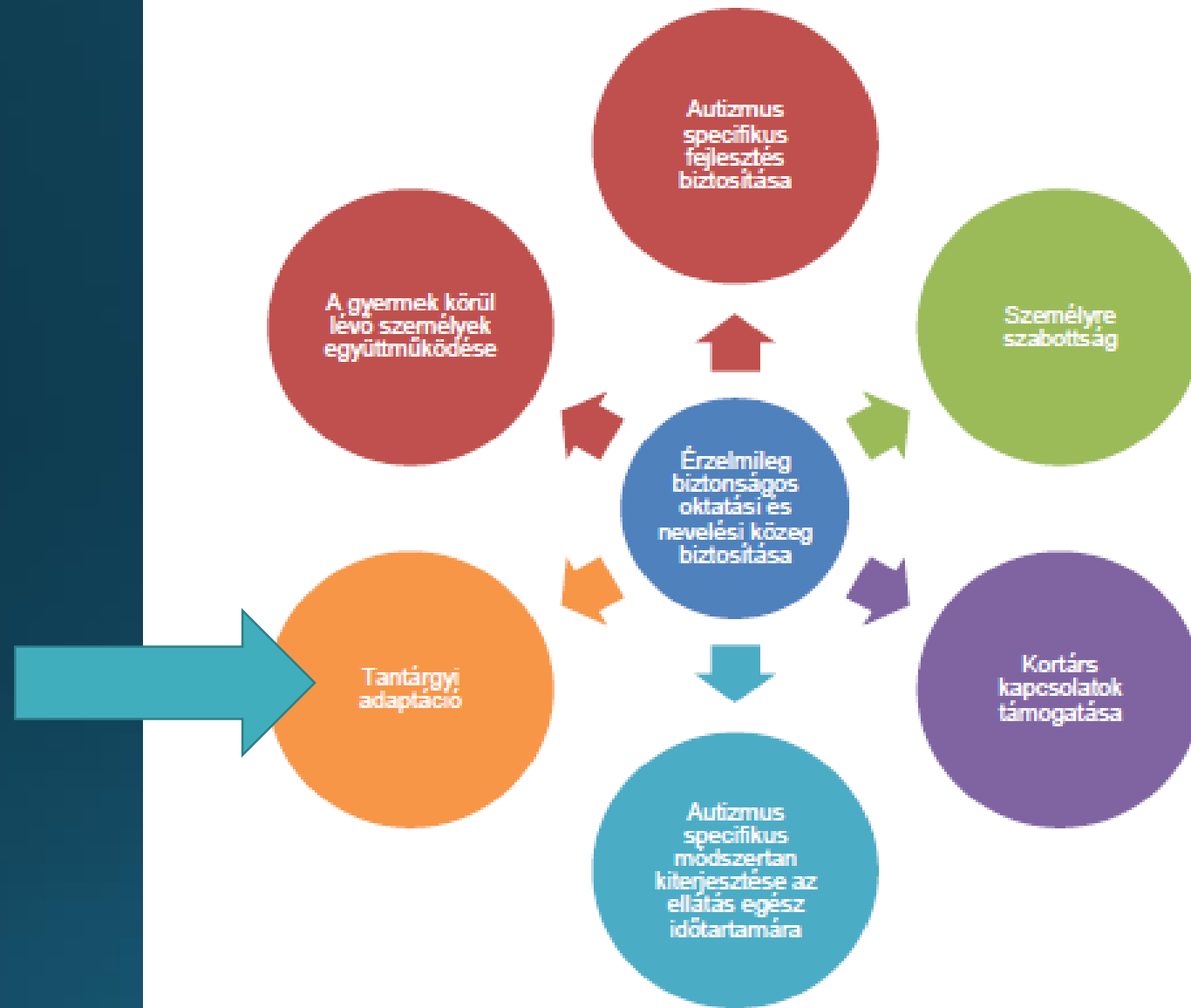
Segédanyagok a témában:

Letölthető: www.cseperedo.hu

Autizmus és taníthatóság

- A jó intellektuális képességek nem feltétlenül vetítenek elő jó tanulási képességeket. Árnyalják a képet:
 - Viselkedési problémák
 - Figyelem terjedelme (magas korreláció ADHD-val)
 - Szenzoros nehézségek
 - Kommunikációs készségek
 - Önellátási, önkiszolgálási készségek
 - Szociális készségek (együttműködés!)
 - Motiválhatóság
 - **Oktatási környezet**

Méltányosságok, melyek megilletik az autizmussal élő tanulót az integráló általános iskolákban:

- Az információk, elvárások vizuális (írott, rajzos) megjelenítése.
- A motiváció egyénre szabott biztosítása, szükség esetén külső, tárgyi jellegű jutalommal, pl. zsetonrendszer alkalmazásával.
- Annak figyelembe vétele, hogy az elvont, szociális megértést kívánó fogalmak, témakörök esetében a megértés nem várható el.
- Annak figyelembe vétele, hogy az autizmussal élő tanulók esetében az általánosítás nehezített, gyakori, hogy csak a tanult módon, ismert feladattípus esetében képesek megoldani a feladatot, ugyanaz a probléma egy másik feladatban nehézséget okozhat.

- A gúny, irónia kerülése.
- A szó szerinti értés problémájának figyelembe vétele.
- Annak figyelembe vétele, hogy a helyes magatartással és a szorgalommal kapcsolatos követelmények szociális megértést kívánnak meg, mely autizmus spektrum zavar esetében sérül. Javasolt tehát a magatartás és szorgalom értékelése alól felmenteni a tanulót, vagy egyénileg meghatározni azokat a kritériumokat, melyek alapján értékeljük.
- Szükség esetén a kézírás helyett számítógép engedélyezése.
- Szükség esetén 1:1 helyzet biztosítása a számonkéréshez (egyéni mérlegelés alapján).

Lásd még:

A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei

Alsó tagozat- fontos akadémikus területek

- Olvasás
- Írás
- Számolás
- Környezetismeret

Autizmus és olvasás

- Az olvasással kapcsolatos problémák nem általánosíthatóak, bár a nyelvi és kommunikációs nehézségek leképeződnek az írott nyelv alkalmazása során is.
- Jellemző a szövegértés gyengesége.

Néhány típusos probléma

- A hangos és némaolvasás tempója egyaránt lehet túl gyors, amely gátolja a pontos megértést, illetve nagyon lassú és akadozó, például a figyelem elterelődése miatt.
- A hangos olvasáskor problémát jelent a hallgató igényéhez igazítani a tempót, hangerőt stb.
- A tanulók számára extrém módon nehéz lehet másokkal együtt haladni a szöveg hangos és néma olvasásakor egyaránt.
- Az értő olvasás kialakulását nehezítheti az olvasottak szó szerinti értelmezése.

Hiperlexia

Az intellektuális és nyelvi fejlődés szintjét messze meghaladó mechanikus olvasási készség lehet jelen, mely nem jár együtt a megértés fejlődésével.

Mi segíthet?

- A megértést segíti a jelentés illusztrálása tárgyak bemutatásával, képekkel, cselekvésekkel.
- A megértés ellenőrzéséhez nem elegendő szóbeli kérdéseket feltenni, ezekre a tanuló mechanikusan, a szövegből való szó szerinti idézettel válaszolhat, mely elfedheti a megértés hiányát, ezért egyéb módokon is meg kell győződni a megértésről!
- Az autizmussal élő gyermek számára olyan szavakkal, szövegekkel biztosítható leginkább az értő olvasás kialakítása, mely számára konkrét, érthető jelentéssel bír, és összefüggésben van mindennapi tapasztalataival!

ÍRÁS

- Az iskolai tanulmányok során kiemelt jelentőséget kap az írás.
- A kézírás minősége szignifikánsan összefügg a tanulmányi előmenetellel, befolyásolja a tanuló képességeivel kapcsolatos percepciót, az önértékelést.

Autizmus spektrum zavar esetében...

- Gyakori a finommotoros készségek gyengesége: 10-14 éves korosztályban 79%
- Vizuális percepció problémái
- Szervezési nehézségek, koordinációs problémák
- Nem megfelelő nyomaték és időzítés: túl lassú tempó
- Motoros apraxia (a célszerű, gyakorlott mozgások kivitelezésének nehézsége)
- Összességében: nagyobb betűméret, kevésbé pontos formázás, lassabb kézírás (Rushki et al 2011)

A matematika típusos nehézségei autizmusban

- A mennyiségek megmaradásának megértése önmagában nem feltétlenül okoz gondot, annál inkább a megfelelő szóhasználat elsajátítása és a rugalmas viszonyítás.
- Problémát jelenthet a számlálásnál, hogy amennyiben megszakítjuk e tevékenységében a tanulót, (aki a számlálást egyszerű szekvenciális tevékenységként is megtanulhatta, anélkül, hogy tudomást venne magáról a számsorról), újra előlről kell kezdenie a számlálást.

- A műveletvégzés lehet erőssége a tanulónak: veszély - rögeszmés érdeklődés a számok, műveletek, dátumok iránt.
- Az elvégzendő műveleteknek a köznapi gyakorlatban kell gyökerezniük, nehogy a műveletvégzés a gyakorlati alkalmazhatóságtól független tevékenységgé váljon.

Környezetismeret

- Az autizmussal élő tanulók speciális ismeretszerzési nehézségei miatt a tanítás során nem számíthatunk a gyermekek előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a közvetlen tapasztalásra kell a hangsúlyt fektetni.

A felső tagozat és a középiskolai évek kihívásai

- A tantárgyi tartalom elvontabb, egyre nehezebb és több, egyre kevésbé lehetséges a tevékenységbe ágyazott, közvetlen tapasztalaton alapuló tanulás.
- Komplexebb szervezési körülmények, amennyiben integrációban tanul tovább az illető: több tanár, több helyszín – egyre nagyobb hátrányt jelentenek a szervezési nehézségek is.

- Egyre kevesebb támogatás, növekvő követelmények.
- Váltás alsó tagozatról felső tagozatra, általános iskolából a középiskolába: a változások okozta stressz kezelésének nehézsége.

Jellegzetes nehézségek – tantárgyi példák

- Anyanyelv: a kommunikációs és nyelvi nehézségek megjelenése bármely aspektusban.
- Történelmi időszemlélet kialakulásának nehézsége.
- Földrajz, történelem: a képzelőerő hiányából fakadó nehézségek.
- Matematika: a tanultak mindennapi életben való alkalmazásának nehézségei.
- Természetismeret, biológia: merev értelmezések - pl. az "egészséges életmód"

A támogatás lehetőségei

- A tanárok felkészítése, rugalmasság.
- Saját tanulási ütem és stílus jóváhagyása (pl. a tanuló választja a sorrendet).
- Számítógép használatának engedélyezése.
- Önellenőrzés technikáinak tanítása.
- Hosszabb idő a megoldásra.
- A feladatok strukturálása, egyszerre egy probléma prezentálása.
- A képességeket meghaladó feladatok kerülése.

További nehézségek

- A frontális utasításokat gyakran figyelmen kívül hagyják
- Letapadás egy-egy feladatnál
- Nem építhetünk a dicséret természetes motiváló erejére

Egy lehetséges út: az IKT-val segített tanulás

- Fejleszti a képességeiket olyan tevékenységeken keresztül, amelyek világosak, jól fókuszáltak és vonzóak számukra
- Lehetőséget biztosít arra, hogy az elsajátított ismereteket különböző kontextusokban megerősíthessék, számtalan gyakorlási alkalmat ad a tanulás támogatására
- Támogatja a kommunikációs képességek fejlődését
- Több érzékszervi modalitást igénybe vevő tanulási módokat ajánl.
- A differenciált tanításhoz újfajta eszközt kínál

- A tanítás során használt IKT eszközök az autizmussal élő gyerekek számára különösképpen segítséget nyújtanak, hiszen a magyarázatokhoz a verbális forráson túl vizuális megerősítést is jelentenek.
- Segíti az észlelési nehézséggel küzdő gyerekeket, támogatja megértést, feldolgozást:
 - ✓ a következetes felépítés
 - ✓ az áttekinthető elrendezés
- Kiküszöböli a szociális megerősítést – természetesen nem hagyjuk el!!!

Kapcsolódó szakmai anyagok

- Szaffner É.-Németh K.-S.Tóth B.-Gosztonyi Nóra-Őszi T.: Speciális integrációs osztály kialakítása autizmussal élő tanulók számára Fejlesztő pedagógia 2004/2.
- Janoch Monika szerk. (2006) Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez: Szövegértés-szövegalkotás
- Szaffner Éva szerk. (2006) Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez- Matematika
- Gosztonyi N.-Szaffner É. (2008) Sérülésspecifikus eszköztár autizmussal élő gyermekek, tanulók együttneveléséhez

- Elméleti alapok:
- <https://fszk.hu/wp-content/uploads/2016/11/Aj%C3%A1nl%C3%A1sok.pdf>
- A terápiákról:
- http://epa.oszk.hu/03000/03047/00042/pdf/EPA03047_gyosze_2008_3_221-223.pdf